

STAVOVI RODITELJA UČENIKA REDOVNE ŠKOLE PREMA ODGOJNO-OBRAZOVNOJ INTEGRACIJI UČENIKA OŠTEĆENA VIDA

OBERMAN · BABIĆ MIRA · JOKOVIĆ · TURALIJA INES

primljeno: ožujak '97.
prihvaćeno: studeni '97.

Izvorni znanstveni članak
UDK: 376.32

Istraživanjem je obuhvaćen 581 roditelj učenika redovnih škola na području Rijeke i Zagreba u koje su školske 1991/92. godine integrirani učenici oštećena vida. Faktorskom analizom ispitani su stavovi roditelja prema edukacijskoj integraciji učenika oštećena vida. Utvrđeno je da oni nisu pozitivni te da ih je potrebno transformirati u pravcu za integraciju adekvatnijih stavova.

ključne riječi: oštećenje vida, integracija

UVOD I PROBLEM

Roditelji su osobe od kojih dobrim dijelom ovisi cjelokupno ponašanje djeteta. Oni su značajne identifikacijske figure pod čijim se utjecajem oblikuje djetetova osobnost. Od roditelja dijete dobrim dijelom usvaja sustav vrijednosti koji egzistira u društvenoj zajednici pa tako i stavove prema svemu što je u njegovom okruženju. O povezanosti stavova roditelja i djece govore mnogi autori. Tako su Hirschberg G. i Gilliland A. 1942. god. u jednoj grupi studenata pronašli korelaciju od 0,29 do 0,58 između njihovih stavova i stavova njihovih roditelja. (1, str. 248). Rot.V. ističe da se veliki dio stavova djece formira u djetinjstvu kada je utjecaj obitelji odnosno roditelja najveći i od primarnog značenja (2, str. 267-268).

Zvonarević M. 1982. godine ističe da "Imitiranjem roditelja ili drugova u igri ponekad se prihvaćaju gotovi stavovi. Čak prije nego što ima adekvatnu osnovicu za odgovarajuće iskustvo dijete može formirati mnogobrojne i trajne stavove prema rasama i zvanjima, prema religiji i braku, prema strancima i posluži, prema moralnosti i grijehu (3, str. 247).

Uzevši sve dosad izloženo u obzir čini se logičnim očekivati da će roditelji utjecati i na oblikovanje stavova svoje djece-učenika redovne škole prema procesu edukacijske integracije djece s teškoćama u razvoju pa tako i djece oštećena vida u redovnoj školi.

O takvim stavovima i reakcijama roditelja djece bez teškoća u razvoju piše Stančić V. 1982. godine. "U roditelja djece bez teškoća u razvoju također se mogu očekivati različite reakcije prema integraciji. U nekih postoje tradicionalne reakcije prema djeci koja su "različita", temeljene na njihovim predrasudama i očekivanjima da će djeca s razvojnim smetnjama po nekim svojim karakteristikama negativno utjecati na njihovu vlastitu djecu" (4, str. 85).

Moguće je da učenici redovne škole pod utjecajem svojih roditelja oblikuju prema integraciji učenika oštećena vida pozitivne stavove i prihvate te učenike, pružaju im pomoć u razredu, druže se s njima u razredu i na zajedničkim školskim izletima i sl.

S druge pak strane, također pod utjecajem roditelja učenici redovne škole mogu

prema integriranim učenicima oštećena vida manifestirati negativnije stavove čak i odbijati zajedničko druženje i pružanje bilo kakve pomoći tim učenicima. Nije potrebno posebno isticati kakve mogu biti reakcije učenika oštećena vida na takve negativne stavove i odnos učenika redovne škole.

Nesumnjivo da se učenici oštećena vida zbog takvog odnosa svojih učenika bez oštećenja mogu u redovnoj školi osjećati izoliranim, usamljenim, mogu doživljavati frustracije i sl.

Istraživanja stavova roditelja učenika redovne škole prema odgojno-obrazovnoj integraciji djece s teškoćama u razvoju prema našim saznanjima veoma su rijetka.

O tome piše i Stančić V. 1982. godine ističući da ta istraživanja "praktički bi se moglo reći da ne postoje" (5, str. 87).Isti autor ističe 1991. godine: "U inozemstvu ispitivanja stavova roditelja djece bez teškoća u razvoju prema edukacijskoj integraciji slijepih učenika koliko je autoru poznato, nema" (5, str.178).

Uzevši sve što je dosad rečeno u obzir čini se važnim proučavanje stavova prema odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena vida jer oni mogu biti značajni činitelji te integracije.

CILJ

Cilj ovog rada je da se ispituju stavovi roditelja učenika redovne škole prema odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena vida.

HIPOTEZE

U istraživanju se pošlo od hipoteze H-1 prema kojoj stavovi roditelja učenika redovne škole prema odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena vida nisu pozitivni.

Tablica 1. Karakteristični korijenovi (LAMBDA), postotak zajedničke varijance (%), kumulativni postotak (KUM) matrice korelacija varijabli

METODE ISTRAŽIVANJA

Uzorak

Uzorkom je obuhvaćen 581 roditelj učenika redovnih škola Rijeke i Zagreba u koje su školske 1991/92. godine integrirani učenici oštećena vida. Obuhvaćeni su roditelji učenika oštećena i neoštećena vida.

Instrumenti i varijable

U istraživanju je korišten Anketni list za nastavnike, defektologe i roditelje koji sadrži 64 varijable-indikatora stavova roditelja prema integraciji učenika oštećena vida. Upitnik je Likertovog tipa i konstruiran je specijalno za potrebe projekta. "Efekti odgojno-obrazovne integracije učenika oštećena vida" koji se realizira u Fakultetu edukacijsko-rehabilitacijskih znanosti u Zagrebu.

Tehnika obrade podataka

Da bi se utvrdila struktura stavova roditelja učenika redovne škole primjenjena je metoda faktorske analize pod komponentnim modelom uz primjene PB kriterija.

REZULTATI I DISKUSIJA

Primjenom metode faktorske analize prostor od 64 varijable reduciran je na 8 značajnih glavnih komponenti tj. faktora. Tih osam statistički značajna faktora objašnjavaju 55,8% zajedničke varijance a prikazani su u Tablici 1.

Fac	Lambda	%	Kum
I	41.4693	.22608	.22608
II	7.4052	.11571	.34179
III	4.5262	.07072	.41251
IV	2.8913	.04518	.45769
V	2.0165	.03151	.48920
VI	1.7517	.02737	.51657
VII	1.3630	.02130	.53786
VIII	1.3279	.02075	.55861

Tablica 2. Sklop i struktura varijabli prvog faktora

ST-07	Škola za slijepe i slabovidne može pružiti slijepom i slabovidnom uč. više nego redovna	.834	.804
ST-08	Slijepi i slabovidni uč. bolje zadovoljava svoje potrebe u školi za slijepe i slabovidne nego u redovnoj školi	.825	.797
ST-06	Redovna osnovna škola bolje će osposobiti slijepog i slabovidnog uč. za budući život nego posebna škola za slijepe u slabovidne	.786	.686
ST-01	Slijepe i slabovidne uč. treba što više uključiti u redovne škole	.782	.765
ST-05	Uključivanje slijepih i slabovidnih učenika u redovne osnovne škole nije baš previše pametna zamisao	.722	.686
ST-10	Redovnu osnovnu školu moguće je u potpunosti osposobiti za prihvatanje slijepih i slabovidnih uč.	.701	.658
ST-33	Slijepi i slabovidni učenici više vole ići u redovnu nego u specijalnu školu za slijepe i slabovidne	.564	.529
ST-57	Roditelji slijepih i slabovidnih uč. više bi voljeli da im djeca idu u školu za slijepe i slabovidne	.547	.581
ST-03	Slijepi i slabovidni uč. usporavaju ritam rada u razredu redovne osnovne škole	.546	.682
ST-04	Slijepi i slabovidni uč. otežava nastavniku rad u redovnoj osnovnoj školi	.501	.743

Sklop i struktura prvog faktora prikazani su u Tablici 2.

Ovaj faktor najbolje definiraju varijable koje se direktno odnose na stav roditelja učenika redovne škole prema uključivanju učenika oštećena vida u redovnu školu što upućuje da je ovaj faktor najbolje nazvati **faktorom stava roditelja prema odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena vida u redovnu školu.**

Na osnovi distribucije i testiranja normaliteta distribucije prvog faktora moguće je uočiti da stavovi roditelja vezani za ovaj faktor tendiraju negativnosti te da većina roditelja ima negativne stavove prema uključivanju učenika oštećena vida u redovnu školu.

Sličan faktor izoliran je u istraživanju stavova roditelja učenika osnovnih škola (redovnih i specijalnih) Stančić, 1983.god. To je faktor 1 u kojem je izražen negativan stav prema odgojno-obrazovnoj integraciji slijepe, gluhe i lako mentalno retardirane djece. U tom je faktoru došlo do izražaja mišljenje roditelja prema kojem bi bilo najbolje da djeca sa smetnjama u razvoju (izuzeta su tjelesno invalidna djeca) idu u specijalne škole. U redovnoj školi ona ne mogu više naučiti nego u specijalnoj školi,

iako u njoj mogu više naučiti nego u specijalnoj školi, iako u njoj mogu steći više iskustva. Prema navodu autora ovaj je faktor segregacijski. (6, str.18) Sklop i struktura drugog faktora prikazani su u Tablici 3.

Kao što se iz Tablice 3 zamjećuje drugi faktor najbolje opisuju varijable koje se odnose na opremljenost redovne škole sredstvima i pomagalicama za učenike oštećena vida. Tako najveći doprinos definiciji ovog faktora imaju varijable ST-17 "U redovnoj školi ima dovoljno adekvatnih slika i crteža za slabovidne", ST-19 "Redovna osnovna škola posjeduje dovoljan broj bilježnica sa širokim crtama za slabovidne" te ST-15 "Redovna osnovna škola posjeduje dovoljan broj knjiga na Brailleovom pismu za slijepe". Slijede po veličini projekcija ST-16 "Redovna osnovna škola posjeduje dovoljnu količinu pribora za pisanje na Brailleovom pismu" te ST-18 "Redovna osnovna škola posjeduje dovoljno knjiga na uvećanom crnom tisku".

Sve navedene varijable odnose se na stav roditelja prema opremljenosti redovne škole sredstvima i pomagalicama za slijepe i slabovidne učenike. Prema tome, ovaj bismo faktor mogli nazvati **faktorom stava roditelja**

ST-17	U redovnoj školi ima dovoljno adekvatnih slika i crteža za slabovidne	.872	.870
ST-19	Redovna osnovna škola posjeduje dovoljan broj bilježnica sa širokim crtama za slabovidne uč.	.849	.825
ST-15	Redovna osnovna škola posjeduje dovoljan broj knjiga na Brailleovom pismu za slijepe	.845	.853
ST-16	Redovna osnovna škola posjeduje dovoljnu količinu pribora za pisanje na Brailleovom pismu	.831	.849
ST-18	Redovna osnovna škola posjeduje dovoljan broj knjiga na uvećanom crnom tisku	.830	.849
ST-20	Redovna osnovna škola posjeduje potreban namještaj za slabovidne uč.	.803	.795
ST-14	U redovnoj osnovnoj školi ima dovoljno mapa, karata i globusa za slijepe	.715	.870

Tablica 3. Sklop i struktura varijabli drugog faktora

učenika redovne škole prema opremljenosti škole za prihvata učenika oštećena vida.

Distribucija drugog faktora odstupa od normalne raspodjele i većina rezultata koncentrira se u zoni nižih vrijednosti što potvrđuje i inspekcija statističkih parametara varijabli od 15-19 koje definiraju ovaj faktor. Na osnovu ovakve distribucije drugog faktora može se izvesti zaključak da su stavovi roditelja učenika redovne škole prema opremljenosti škole za prihvata učenika oštećena vida negativno usmjereni.

Ovakav dobiveni rezultat može se donekle usporediti s nalazom Stančića iz 1983.g. na str. 4 ovog rada spomenutom istraživanju koji je izolirao faktor 3 iz čije se strukture može zamijetiti da redovnu školu nije moguće u potpunosti osposobiti za prihvata djece oštećena sluha, tijela i vida (6, str. 19).

Također su do sličnog nalaza u svojem istraživanju iz 1984. god. došli Ljubešić M. i

Novosel M. koje su analizom varijance faktora indikatora stavova u pet subuzoraka ispitanika: nastavnika zaposlenih u gradskom području i nastavnika zaposlenih u prstenu grada Zagreba, defektologa zaposlenih u specijalnim ustanovama, roditelja djece bez teškoća i sa teškoćama u razvoju. Najveće razlike među ispitanicima postoje na prvom i osamnaestom faktoru-indikatoru stava. Prvi se faktor odnosi na mišljenje o mogućnostima redovne škole za prihvata djece s teškoćama u razvoju tj. mišljenje mogu li djeca s teškoćama u razvoju (pa i djeca oštećena vida) u redovnoj školi dobiti sve ono što u specijalnoj, da li se redovna škola može u potpunosti osposobiti za prihvata djece s teškoćama u razvoju. Prema prosječnim rezultatima na oba faktora redosljed je slijedeći: u prosjeku najpovoljnija mišljenja izražavaju nastavnici koji rade u gradskim školama, slijedi nastavnik zaposlen u području prstena zagrebačkih

Tablica 4. Sklop i struktura trećeg faktora

ST-46	Učenici redovne škole spremni su pružiti slijepom učeniku pomoć u kretanju	.847	.802
ST-45	Učenici redovne osnovne škole spremni su pružiti slijepom i slabovidnom učeniku pomoć	.824	.811
ST-43	Učenici redovne osnovne škole spremni su slijepom i slabovidnom učeniku čitati školsko gradivo	.817	.769
ST-42	Učenici redovne škole vrlo su susretljivi prema slijepom i slabovidnom učeniku	.775	.780
ST-47	Učenici redovne osnovne škole spremni su pratiti slijepog učenika od škole do kuće i obratno	.758	.762
ST-41	Učenici redovne osnovne škole spremni su ostati poslije sata da bi mogli slijepom učeniku objašnjavati gradivo	.718	.751

općina, zatim defektolozi pa roditelji djece iz redovnih škola i konačno roditelji djece s teškoćama u razvoju (7).

Rezultat dobiven u ovom našem istraživanju je donekle očekivan jer je bilo logično da su roditelji učenika redovne škole vjerojatno upoznati sa stanjem u redovnoj školi u pogledu njene opremljenosti sredstvima i pomagalicama za potrebe slijepih i slabovidnih učenika. Oni najvjerojatnije vrlo dobro znaju da redovna škola nema dovoljno slika, crteža i bilježnica za slabovidne, da ne raspolaze s knjigama na Brailleovu pismu za slijepe a i nije opremljena niti posebnim namještajem za slabovidne te drugim pomagalicama kao npr. globusi, mape i karte za slijepe. Sklop i struktura trećeg faktora prikazani su u Tablici 4.

Prve tri varijable faktorskog sklopa imaju najviše projekcije na faktor. To su varijable ST-46 "Učenici redovne škole spremni su pružiti slijepom pomoć u kretanju", ST-45 "Učenici redovne škole spremni su pružiti slijepom i slabovidnom učeniku pomoć", ST-43 "Učenici redovne škole spremni su slijepom i slabovidnom učeniku čitati školsko gradivo". Ostale varijable faktorskog sklopa imaju niže korelacije s faktorom a po sadržaju pripadaju istoj kategoriji varijabli pa i one, iako u manjoj mjeri od prethodnih sudjeluju u definiciji faktora. Sadržajno se u svim navedenim varijablama radi o stavu roditelja prema pružanju pomoći slijepom i slabovidnom učeniku od strane učenika redovne škole bez teškoća u razvoju.

Stoga bismo ovaj faktor mogli nazvati **faktorom stava roditelja prema pružanju pomoći učenicima oštećena vida od strane učenika redovne škole**. Distribucija ovog faktora je negativno asimetrična što ukazuje da većina roditelja u varijablama koje ulaze u sklop ovog faktora ima pozitivne stavove i mišljenje prema pružanju pomoći učenicima oštećena vida od strane njihovih vršnjaka bez teškoća u razvoju. Ovakav bi se rezultat mogao objasniti mogućnošću da roditelji vrlo vjerojatno imaju saznanja o tome da su učenici redovne škole vrlo susretljivi prema svojim sudrugovima oštećena vida, da su im spremni pružiti pomoć kako pri kretanju tako pri čitanju školskog gradiva i njegovom objašnjavanju. Do tih su informacija najvjerojatnije došli od svoje djece-učenika redovne škole. Sklop i struktura četvrtog faktora nalaze se u Tablici 5.

Ovaj faktor najbolje definiraju varijable ST-63 "Nastavniku je teško da prevodi zadatke slijepom učeniku sa Brailleovog pisma jer ne poznaje dovoljno to pismo". ST-62 "Nastavniku je teško da prevodi kontrolne zadatke slijepom učeniku na Brailleovo pismo jer ne poznaje dovoljno to pismo". Nešto nižu projekciju na taj faktor pa tako i nešto manji doprinos njegovoj definiciji ima varijabla ST-61 "Nastavnik često nije spreman da poslije radnog vremena ostaje i pruža dodatna objašnjenja i pomoć u učenju slijepom i slabovidnom učeniku".

Slijede po veličini projekcije varijable ST-64 "Nastavnicima predstavlja problem što

ST-63	Nastavniku je teško da prevodi zadatke slijepog učenika sa Brailleovog pisma jer ne poznaje dovoljno pismo	-.823	-.792
ST-62	Nastavniku je teško da prevodi kontrolne zadatke slijepom učeniku na Brailleovo pismo jer ne poznaje dovoljno to pismo	-.812	-.792
ST-61	Nastavnik često nije spreman da poslije radnog vremena ostaje i pruža dodatna objašnjenja i pomoć u učenju slijepom i slabovidnom učeniku.	-.798	-.694
ST-64	Nastavnicima predstavlja problem što konstantno moraju pisati uvećanim slovima po ploči za potrebe slabovidnih učenika	-.615	-.638
ST-59	Roditelji slijepih i slabovidnih učenika smatraju da nastavnik redovne osnovne škole ne poklanja dovoljnu pažnju njihovom djetetu	-.455	-.529

Tablica 5. Sklop i struktura četvrtog faktora

konstantno moraju pisati uvećanim slovima po ploči za potrebe slabovidnih učenika". Sve navedene varijable intencionalno mjere stavove roditelja prema pružanju pomoći djetetu oštećena vida od strane nastavnika, pa smo stoga ovaj faktor imenovali **faktorom stava roditelja prema pružanju pomoći učeniku oštećena vida od strane nastavnika redovne škole**.

Većina odgovora roditelja grupira se u zoni nesigurnih odgovora sa tendencijom ka pozitivnim pa se može reći da većina ispitanika zauzima nesigurne stavove prema pružanju pomoći učeniku oštećena vida od strane nastavnika. Takav nalaz nije izne-

Slijedi po veličini projekcije ST-25 "Slijepi i slabovidni učenici posebno teško uče" i ST-29 "Slijepim i slabovidnim učenicima potrebno je općenito više vremena za praćenje gradiva u redovnoj osnovnoj školi nego ostalim učenicima". Ostale varijable faktorskog sklopa imaju niže korelacije s faktorom. Sadržaji svih varijabli koje doprinose definiciji ovog faktora odnose se na sposobnosti djece oštećena vida npr: na sposobnost učenja, praćenja gradiva i općenito mogućnost savladavanja programa redovne škole. Stoga smo ovaj faktor nazvali **faktorom stava roditelja prema sposobnostima učenika oštećena vida**.

ST-24	U redovnim osnovnim školama potrebno je imati blaži kriterij ocjenjivanja prema slijepim i slabovidnim učenicima	.878	.597
ST-25	Slijepi i slabovidni učenici posebno teško uče	.762	.646
ST-29	Slijepim i slabovidnim učenicima potrebno je općenito više vremena za praćenje gradiva u redovnoj osnovnoj školi nego ostalim učenicima	.687	.724
ST-28	Slijepi i slabovidni učenici imaju teškoće pažnje i koncentracije u nastavnom procesu	.651	.603
ST-23	Nastavni program treba biti posebno prilagođen za slijepu učenike	.648	.706
ST-22	Slijepi i slabovidni učenici ne mogu u potpunosti svladati nastavni program redovne škole	.647	.743

Tablica 6. Sklop i struktura petog faktora

nađujući jer je logično da roditelji nemaju sasvim sigurne stavove o tome da li nastavnici pružaju djetetu oštećena vida u redovnoj školi pomoć npr. pri prevođenju na i sa Brailleovog pisma, da li ostaju poslije posla da bi pružili slijepom ili slabovidnom učeniku pomoć u učenju i sl. Oni su možda nešto o ponašanju nastavniku glede pružanja pomoći učenicima oštećena vida slušali od svoje djece - učenika redovne škole ali vjerojatno o tome nemaju sasvim pouzdane informacije pa se radije ne opredjeljuju tj. izjašnjavaju kako "nisu sigurni". Varijable koje definiraju peti faktor nalaze se u slijedećoj tablici.

Najvišu korelaciju s ovim faktorom ima varijabla ST-24 "U redovnoj osnovnoj školi potrebno je imati blaži kriterij ocjenjivanja prema slijepim i slabovidnim učenicima".

Smjer faktora ukazuje na tendencije ka nesigurnim stavovima. Distribucija ukazuje na koncentraciju odgovora roditelja u zoni nesigurnih odgovora ali s tendencijom ka negativnim stavovima. Na osnovu ovakvih odgovora roditelja može se izvesti zaključak da roditelji nisu sasvim sigurni kakve sposobnosti imaju učenici oštećena vida a i da su skloni zauzimanju negativnijeg stava o tim sposobnostima. Takav nalaz se čini logičnim budući da su roditelji učenika redovne škole bez oštećenja vida pripadnici opće populacije koja još uvijek vrlo vjerojatno nema dovoljno adekvatnih informacija o učenicima oštećena vida i njihovim sposobnostima. Stoga vrlo vjerojatno kao i ostali pripadnici opće populacije možda prema slijepim i slabovidnim osobama imaju i stanovite predrasude.

ST-52	Druženje slijepih i slabovidnih učenika sa učenicima redovne škole korisnije je od druženja sa slijepim i slabovidnim uč. u školi za slijepe i slabovidne	.609	.577
ST-11	Danas redovna škola nije u potpunosti osposobljena za prihvata slijepih i slabovidnih učenika	.584	.579
ST-53	Zajednički boravak u redovnoj školi omogućava zbližavanje slijepih i slabovidnih učenika sa učenicima redovne škole	.586	-.607
ST-12	Nastavnici redovne škole nisu dovoljno osposobljeni za rad sa slijepim i slabovidnim učenicima	.469	.470

Tablica 7. Sklop i struktura varijabli šestog faktora

To je i vidljivo iz strukture ovog faktora iz koje se može zamijetiti kako roditelji doživljavaju slijepe i slabovidne učenike kao one koji "posebno teško uče", "imaju teškoće pažnje i koncentracije u nastavnom procesu" i sl.

Oni smatraju da je u redovnoj školi potrebno imati blaži kriterij ocjenjivanja prema slijepim i slabovidnim učenicima. Naravno, ove činjenice tj. mišljenja o slijepim ne odgovaraju realnosti budući da slijepe i slabovidne osobe ne moraju nužno biti one koje teško uče (iako među njima neke doista teško uče). Isto tako, slijepe i slabovidne osobe ne moraju nužno imati teškoće pažnje i koncentracije, iako neke među njima imaju i takve teškoće. Također u redovnoj školi nije potrebno imati blaži kriterij ocjenjivanja prema tim osobama (iako ga nastavnici vrlo često imaju). U Tablici 7 prikazani su sklop i struktura šestog faktora.

Ovaj je faktor određen sa četiri varijable koje ga najbolje opisuju a imaju osrednje projekcije na faktor. To su varijable ST-52 "Druženje slijepih i slabovidnih sa učenicima redovne škole korisnije je od druženja sa slijepim i slabovidnim učenicima u školi za slijepe i slabovidne", ST-53 "Zajednički boravak u redovnoj školi omogućava zbližavanje slijepih i slabovidnih učenika sa učenicima redovne škole i ST-11 "Danas redovna škola nije u potpunosti osposobljena za prihvata slijepih i slabovidnih učenika".

Budući da se sadržaji varijabli koje najbolje opisuju faktor odnose na stav roditelja prema zajedničkom druženju i zbližavanju učenika redovne škole sa slijepim i slabovidnim učenicima to ovaj faktor možemo nazvati **faktor stava roditelja**

prema međusobnom druženju učenika sa i bez oštećenja vida u uvjetima odgojno-obrazovne integracije.

Većina roditeljskih odgovora u varijabla koje definiraju ovaj faktor koncentrirala se u području viših vrijednosti što ukazuje da većina roditelja ima pozitivne stavove o problemu druženja slijepih i slabovidnih učenika sa učenicima redovne škole. Ovakav nalaz bio je za očekivati jer su se vjerojatno roditelji već imali prilike osvjedočiti o tome da se učenici redovne škole druže sa učenicima oštećena vida i da je to druženje korisno jer omogućava zbližavanje jednih i drugih učenika.

Sličan faktor izolirao je Stančić 1983.god. u istraživanju koje je proveo na skupini roditelja učenika redovne škole. To je faktor 1 koji iako je u osnovi segregacijski iz njegove se strukture može zamijetiti kako roditelji smatraju da "druženje, naročito slijepe i tjelesno invalidne djece s ostalim učenicima nije štetno ni za jedne ni za druge"(6, str. 30).

Varijable koje ulaze u sklop sedmog faktora prikazane su u Tablici 8.

Najveće projekcije na ovaj faktor imaju varijable ST-50 "Učenici redovne škole rugaju se slijepim i slabovidnim učenicima" i ST-51 "Učenici redovne škole ismijavaju slijepe i slabovidne učenike": Slijede po veličini projekcije ST-11 "Danas redovna škola nije u potpunosti osposobljena za prihvata slijepog i slabovidnog učenika" i ST-49 "Događa se ili se može dogoditi da slijepi i slabovidni učenik u redovnoj školi bude izvrnut raznim neugodnostima od svojih vršnjaka bez oštećenja vida".

Distribucija ovog faktora pokazuje na to da većina roditelja ima negativne stavove

ST-50	Učenici redovne škole rugaju se slijepim i slabovidnim uč.	.720	.773
ST-51	Učenici redovne škole ismijavaju slijepe i slabovidne učenike	.693	.748
ST-11	Danas redovna škola nije u potpunosti osposobljena za prihvatanje slijepog i slabovidnog uč.	.594	.103
ST-49	Događa se ili se može dogoditi da slijepi i slabovidni učenik u redovnoj školi bude izvrnut raznim neugodnostima od svojih vršnjaka bez oštećenja vida	.584	.649

Tablica 8. Sklop i struktura varijabli sedmog faktora

prema odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena vida konkretno prema ponašanju učenika bez oštećenja vida prema učenicima oštećena vida. Iz strukture ovog faktora zamjetljivo je da roditelji učenika redovne škole misle da se učenici redovne škole rugaju slijepim i slabovidnim učenicima te da ih ismijavaju. Ovakvo mišljenje tj. stav roditelja učenika redovne škole vjerojatno je produkt činjenice da učenici redovne škole izvještavaju svoje roditelje o odnosu svojih kolega iz razreda prema učenicima oštećena vida.

Vjerojatno taj odnos nije korektan pa učenici oštećena vida od svojih suučenika doživljavaju razna zadirkivanja, poruge i podsmijeh o čemu roditelji dobivaju povratnu informaciju od svoje djece - učenika redovne škole. Kao rezultat toga formiraju stavove o tom problemu koji nisu adekvatni.

Obzirom na sadržaj varijabli koje najbolje opisuju ovaj faktor možemo ga imenovati **faktor stava roditelja prema ponašanju učenika redovne škole prema učenicima oštećena vida.**

Budući da u sklop osmog faktora ulaze neke varijable koje se na neki način preopkrivaju s onim varijablama koje definiraju faktor 6 (faktor stava roditelja prema druženju učenika redovne škole i učenika oštećena vida) to ovaj faktor nismo analizirali jer ga na neki način možemo i s obzirom na količinu varijance koju objasnjava smatrati arte-factom.

Na osnovu dobivenih rezultata ove faktorske analize u prostoru stavova roditelja učenika redovne škole moguće je zaključiti da rezultati pokazuju kako stavovi roditelja nisu pozitivni.

Izolirana su dva faktora (F3 i F6) u kojima dominiraju pozitivni stavovi. U ostalim prevladavaju negativni (F1, F2, F7) ili nesigurni (F4 i F5) stavovi roditelja prema integraciji učenika oštećena vida.

Po osnovi ovakvih analiza možemo hipotezu H-1 prihvatiti jer se doista pokazalo da stavovi roditelja nisu pozitivni. Ukazuje se potreba smišljene i planske intervencije u smislu promjene stavova roditelja. Međutim, čini se da su stavovi roditelja pod utjecajem mišljenja i stavova njihove djece - učenika redovne škole i da ovisе o postojećem stanju integracije učenika oštećena vida što će kao što se čini izuzetno otežati proces njihove promjene.

ZAKLJUČCI

Po osnovi rezultata ovog istraživanja mogu se izvesti slijedeći zaključci:

1. Stavovi roditelja učenika redovne škole nisu pozitivni.
2. Važna je smišljena i planska intervencija radi promjene stavova roditelja u pravcu za integraciju prihvatljivijih stavova.

LITERATURA

1. Hirschberg G., Gilliland, A. (1942): Parent-children relationship in attitudes, Journal of abnormal and social psychology New York.
2. Rot, N. (1980): Opšta psihologija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Beograd.
3. Zvonarević M. (1981): Socijalna psihologija, Školska knjiga. Zagreb.
4. Stančić V. (1982): Odgojno-obrazovna integracija djece s teškoćama u razvoju. Ispitivanje objektivnih i subjektivnih pretpostavki za uključivanje djece s razvojnim smetnjama u redovne škole zagrebačke regije. Izvještaj br I.
5. Stančić V. (1991): Oštećenja vida. Biopsihosocijalni aspekti. Školska knjiga. Zagreb.
6. Stančić V. (1983): Stavovi roditelja učenika osnovnih škola (redovnih i specijalnih) prema odgojno-obrazovnoj integraciji djece s teškoćama u razvoju. Ispitivanje objektivnih i subjektivnih pretpostavki za uključivanje djece s razvojnim smetnjama u redovne škole zagrebačke regije. Izvještaj br. III. Fakultet za defektologiju, Zagreb.
7. Ljubešić M., Novosel M. (1984): Komparacija stavova roditelja i nastavnika djece sa smetnjama u razvoju. Ispitivanje objektivnih i subjektivnih pretpostavki za uključivanje djece s razvojnim smetnjama u redovne škole zagrebačke regije. Izvještaj br. VII. Fakultet za defektologiju, Zagreb.

ATTITUDES OF PARENTS OF REGULAR SCHOOL PUPILS TOWARD THE EDUCATIONAL INTEGRATION OF VISUALLY IMPAIRED PUPILS

ABSTRACT

The study comprised 581 parents of pupils attending regular schools in the areas of Rijeka and Zagreb, in which visually impaired pupils were integrated in the school year 1991/1992. Parents' attitudes toward the educational integration of visually impaired pupils were examined by the factor analysis. It has been established that they are not positive and should be transformed in the direction of attitudes which are more adequate for integration.